

Cebrâ İbrahim Cebrâ'nın Şâri'u'l-Emîrât Adlı Otobiyografisinde Bağdat İzlenimleri

ARŞ. GÖR. DR. İSLAM BATUR*

Öz

Duygu, düşünce, deneyim ve izlenimlerin kişisel bir anlatı içinde paylaşıldığı otobiyografi, bir yazarın edebî kişiliğini ortaya koyan önemli yazılardır. Bu çalışmada, Filistinli yazar Cebrâ İbrahim Cebrâ'nın *Şâri'u'l-Emîrât* adlı otobiyografisinde ellili yılların Bağdat'ına dair izlenimleri incelenmektedir. Cebrâ'nın sürgün deneyimi ve edebî kariyeri, çalışmada vurgulanan hususlardır. Cebrâ, Arap-İsrail çatışması sırasında anavatanını terk etmek zorunda kalarak Mısır, Lübnan ve Amerika Birleşik Devletleri dahil olmak üzere yurtdışında uzun yıllar yaşadı. Bu sürgün deneyimi, yazar üzerinde derin bir etki bıraktı ve onun yazın kariyerini şekillendirdi. Yazarın farklı ilgi alanları ve yetenekleri, o dönemdeki entelektüel ve kültürel zenginliği yansıtarak, siyasi, sosyal ve kültürel değerlerin nasıl çatıştığını ve etkileşimde bulunduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir. Eserde yazarın hayatıyla kesişen bir dizi Iraklı şahsiyetin adı geçmektedir. Bu şahsiyetler, siyaset, ekonomi, yönetim ve eğitim alanlarında liderlik yapmış, Irak'ın kalkınmasına önemli katkılarda bulunmuş kişilerdir. Ayrıca, modernleşen toplumu etkileyen meslektaşları, arkadaşları, öğrencileri ve çeşitli kültürel faaliyetler de bu eserde yer almaktadır. Yine yaşadığı büyük aşkın Cebrâ'nın yazarlık hayatında ne denli büyük bir öneme sahip olduğu çalışmada ele alınan diğer bir husustur. Tüm bu unsurlar, modern Irak tarihinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Öte yandan bu çalışma, "Şâri'u'l-Emîrât (Prenseler Caddesi)" isimli caddenin başta Cebrâ'nın edebî kariyeri olmak üzere Irak'ın tarihine ve toplumsal dönüşümüne olan katkısını vurgulamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Cebrâ İbrahim Cebrâ, Şâri'u'l-Emîrât, otobiyografi, Bağdat.

IMPRESSIONS OF BAGHDAD IN JABRÂ İBRAHİM JABRÂ'S AUTOBIOGRAPHY
SHÂRİ'U'L-AMÎRÂT

Abstract

Autobiographies, in which feelings, thoughts, experiences and impressions are shared in a personal narrative, are important writings that reveal a writer's literary personality. This study examines Palestinian writer Jabrâ İbrahim Jabrâ's impressions of Baghdad in the fifties in his autobiography *Shâri'u'l-Amîrât*. Jabrâ's experience of exile and his literary career are emphasized in the study. Jabrâ was forced to leave his homeland during the Arab-Israeli conflict and lived abroad for many years, including Egypt, Lebanon and the United States. This experience of exile had a profound impact on the author and shaped his literary career. The author's diverse interests and

* Arş. Gör., Bursa Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, i_batur21@hotmail.com, orcid: 0000-0002-7252-1775, Bursa, Türkiye.

talents reflect the intellectual and cultural richness of the time, showing how political, social and cultural values clashed and interacted. A number of Iraqi figures whose lives intersect with the author's are mentioned in the work. They have been leaders in politics, economics, administration and education, and have made significant contributions to Iraq's development. In addition, his colleagues, friends, students and various cultural activities that affect the modernizing society are also included in this work. The importance of the great love that Jabrâ experienced in his life as a writer is also discussed in this work. All these elements constitute an important part of modern Iraqi history. On the other hand, this study emphasizes the contribution of the street named "Shâri'u'l-Amîrât (Princesses' Street)" to the history and social transformation of Iraq, especially Jabrâ's literary career.

Keywords: Jabrâ Ibrahim Jabrâ, Şâri'u'l-Emîrât, autobiography, Baghdad.

GİRİŞ

Otobiyografi, temel olarak bir bireyin kendi yaşam hikayesini kendi sözleriyle anlattığı (Köker, 2019, s. 67) bir edebî türdür. Otobiyografinin en önemli özelliği, kurgusal olmayan bir hikâyenin, bireyin kendi yaşamı hakkında kişisel bir anlatıyla yazılmasıdır. Bu tür, bireyin kendisi tarafından yazıldığı için, anlatıcı ve konu aynı kişiyi temsil eder, bu da anlatılan hikâyenin öznesinin aynı zamanda nesnesi olduğu anlamına gelir. (Özyer, 1993, s. 73).

Filistinli romancı, kısa öykü yazarı, şair, ressam ve edebiyat eleştirmeni Cebrâ İbrahim Cebrâ (1920-1994), Beytülâhm¹ şehrinde doğdu. Çocukluğu Kudüs'te geçen yazar, burada bulunan Arap Koleji'nden² mezun olduktan sonra eğitimine İngiltere'de Cambridge Üniversitesi'nde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde Harvard Üniversitesi'nde devam etti. 1948'e kadar Kudüs'te ve daha sonra siyasi sebeplerden dolayı sığındığı³ Irak'ta Bağdat Üniversitesi Sanat Koleji'nde İngiliz edebiyatı dersleri verdi. 1954 yılında Irak Petrol Şirketi'nde yayıncı müdürü olarak görev aldı. Daha sonra 1977 yılında Irak Kültür ve Enformasyon Bakanlığı'nda kültür danışmanı olarak atanana kadar bu görevini sürdürdü. Cebrâ, 1985 yılına kadar bu bakanlıkta çalıştıktan sonra emekli oldu (Boullata, 1998, s. 405); (Campbell, 1996, ss. 416-420).

1940'ların sonlarından itibaren modern Irak sanat hareketine katılmış biri olan Cebrâ, sanat ve sanat eleştirisi üzerine de çok sayıda eser kaleme almıştır. Cebrâ'nın 1987'de yayınlanan *el-Bi'ru'l-Ûlâ (İlk Kuyu)* ve bu eserin devamı niteliğinde olup çalışmamıza da konu olan ve ilk kez 1994'te yayınlanan *Şâri'u'l-Emîrât (Prinsesler Caddesi)* adında iki otobiyografisi bulunmaktadır. Cebrâ, eserin mukaddime kısmında bir arkadaşının isteği üzerine anılarını yazmaya başladığını ifade eder (Cebrâ, 2007, s. 21). Bu yüzden eserde sistematik bir kronolojik anlatım söz konusu değildir. Hayattayken yayınlanan son eseri olan *Şâri'u'l-Emîrât*'ta Cebrâ, kendisine neden Bağdat'a geldiği sorulduğunda "geçmişe uzanan bir sevgi ve Filistin'de yaşadığımız trajedi" şeklinde cevap verir (Cebrâ, 2007, s. 74). İlk başlarda Kudüs'e duyduğu özlemden dolayı büyük zorluk yaşayan Cebrâ, zamanla Bağdat'a

¹ Hz. İsa'nın doğduğu kabul edilen Beytülâhm şehri, Kudüs'e sadece 8 kilometre mesafededir.

² el-Kulliyetu'l-Arabiyye

³ Filistinliler, 1930'ların ortalarından itibaren artan bir ilgi ve sempatiyle Irak'ın Arap dünyasındaki milliyetçi politikalarına duydukları inanç nedeniyle bu ülkeye yaklaştılar. Ayrıntılı bilgi için bk. (Hoşgör, 2005, ss. 33-37)

alışır ve 1948'den 1994'e kadar burada yaşar. Ancak bu süre zarfında belli periyotlarla İngiltere başta olmak üzere çeşitli ülkelerde bulunur.

Cebrâ'nın genç bir sanatçı olarak ülkesinden ilk ayrılışını, yeni ufuklara açılmasını, hayatının yönünü değiştirecek büyük aşkıyla karşılaşmasını ve bu deneyimlerini anlatan eseri (Hoşgör, 2006, s. 120) *Şâri'u'l- Emîrât*, bir mukaddime ve altı ana bölümden oluşur. Altıncı bölüm, kendi içinde on iki alt bölüme ayrılmıştır. Eser'in ilk üç bölümü Cebrâ'nın 1939 yılında ülkesinden ayrılıp eğitim almak üzere İngiltere'ye gidişi ve buradaki anıları hakkındadır. Son üç bölüm ise yazarın 1948 yılının Eylül ayında Bağdat'a gelişi ve buradaki ilk yıllarını kapsamaktadır. Dolayısıyla eser, genel itibarıyla 1939 ve 1952 yılları arası bir zaman dilimini konu edinmektedir. Ancak yer yer sonraki zaman dilimlerine de atıf yapıldığı görülür. Ayrıca eserin başından sonuna kadar Cebrâ'nın Filistin, İngiltere ve Amerika yıllarına dair anılarına geri dönüşlerin de olduğu görülür. Bu çalışmada Cebrâ'nın ellili yılların Bağdat'ı hakkındaki deneyimleri, tasavvurları ve yaşadığı büyük aşk, *Şâri'u'l- Emîrât* adlı otobiyografisi üzerinden ele alınacaktır.

1. BAĞDAT'TA ENTELEKTÜEL BULUŞMALAR VE KÜLTÜREL HAREKETLİLİK

Şâri'u'l- Emîrât'ın dördüncü bölümünden itibaren Cebrâ, Filistin'den Irak'a göç etme deneyimini ve buradaki anılarını anlatmaktadır. Burada yazarın yaşadığı acı ve zorluğun yanı sıra, yeni bir başlangıç yapmak için gösterdiği kararlılık dikkat çekmektedir. Yazar, Filistin'deki ilk *nekbe günü*⁴ sonrasında, Irak'ta yüksek enstitülerde (yani üniversite kolejlerinde) ders vermek üzere resmi olarak görevlendirilir. Bu yüzden ailesini Beytülahm'da bırakıp Bağdat'a doğru yol alır. Bavullarında birkaç parça giysi, çok sayıda kitap ve kâğıt ile bir yerden bir yere taşınması kolay olduğu için nispeten küçük kontrplak parçaları üzerine yaptığı birkaç yağlı boya resim vardır. Cebrâ, o dönem yeni kurulan Bağdat Üniversitesi'nin İngiliz edebiyatı bölümünde hazırlık okulu okutmanı olarak göreve başlar. Antar Meydanı yakınındaki el-Azamiyye'de yer alan büyük ve modern bir binada bulunan kolejde kendisine bir oda verilir. Cebrâ, burada kendisine oda verilen üç Filistinli okutmandan biri olur. O ve diğer Filistinli meslektaşları, Irak'ın her yerinden gelen ve okullarında birinci oldukları için seçilen yüze yakın öğrenciden sorumlu olurlar. Öğrencileri Avrupa ve Amerika üniversitelerine burslu olarak gönderilmek üzere eğitim ve kültür açısından hazırlayacaklardır (Cebrâ, 2007, s. 69).

Cebrâ, Bağdat hakkındaki ilk izlenimlerini şu sözlerle dile getirir:

"Bağdat'taki ilk saatlerimden itibaren gözlemlediğim en güzel şeylerden biri, yazı tekniklerinde, resim ve heykel tarzlarında devrimi ilerletmeye kararlı olan genç şairler, yazarlar ve sanatçılar arasındaki dostluk bağıydı. Yazı ve sanat alanındaki gelenekçiler hem siyasi hem de siyasi olmayan birçok şeyle suçladıkları bu asilere karşı doğal olarak kızgınlıklarını dile getiriyorlardı" (Cebrâ, 2007, s. 189).

Cebrâ, bu yıllarda birçok entelektüel kişi ile çeşitli vesilelerle tanışma imkânı yakalar. Kendisine sohbetler esnasında Bağdat'ta bulunma sebebi sorulduğunda yazar cevap olarak, Siyonist Yahudilerin Filistin'deki şiddet ve baskı politikalarını öne sürer (Cebrâ, 2007, s. 74). Üniversitede ders vermeye başladığı yıllarda yazar, meslektaşı Desmond Stewart (1924-1981) ile tanışır. Sonraki

⁴ Felaket ve büyük acı anlamlarına gelen *nekbe*, Arap-İsrail savaşı sırasında, 1948 yılında Filistin'de yaşanan ve Filistin halkının büyük bir bölümünün yerlerinden edildiği olaylara atıfta bulunan bir terimdir. *Nekbe günü*, İsrail'in bağımsızlığını ilan ettiği 14 Mayıs 1948'den sonraki günlerde başladı ve Filistin halkı için büyük bir trajediye yol açtı.

yıllarda gelişen yakın dostluk sayesinde Stewart, Filistin davasıyla ve ardından diğer Arap davalarıyla ilgilenmeye başlar. Daha sonra bu ilgi alanına vaktinin çoğunu ayırır, Arapça öğrenir, çok şey yazar ve İngiltere ve Amerika'da bir romancı ve Arap davası konusunda uzman olarak geniş bir ün kazanır. Stewart, sonraki yıllarda yazdıklarının hepsinde bu davaları tutkuyla ve zekice destekler (Cebrâ, 2007, ss. 69-70).

Cebra, 1950'lerde Irak'taki sosyal ve kültürel hayata aktif bir şekilde katılmıştır. Bu dönemde, bir taraftan Bağdat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi'nde İngiliz edebiyatı dersleri verirken, diğer taraftan da Yüksek Öğretmen Okulu ve Kraliçe Aliye Kız Fakültesi'nde derslere girmiştir (Cebrâ, 2007, ss. 111-112). Bu derslerle birlikte, Irak'taki entelektüel ve sanatsal çevrelerle yakın ilişkiler kurmuştur. Cebra, genç yazar ve şairlerle yakın ilişkiler kurarak onların yetişmesine katkı sağlamıştır. Öte yandan Bedr Şâkir es-Seyyâb (1926-1964), Bulend el-Haydârî (1926-1996), Adnân Raûf (1926-1998), Hüseyin Merdân (1927-1972), Cevâd Selîm (1921-1961), Nizâr Selîm (1925-1983) ve Abdülmelik Nûrî (1921-1998) gibi birçok entelektüel yazarla sık sık görüşme imkânı yakalamıştır (Cebrâ, 2007, s. 113). Bu süreçte Cebrâ, yazdığı hikâyeler, makaleler ve şiirleri Beyrut'ta Albert Edîb (1985-1908) tarafından yönetilen ve Bağdat'ta da büyük ilgi gören *el-Edîb* dergisinde yayımlamıştır (Cebrâ, 2007, ss. 112-113).

Yazar, bu yıllarda Bağdat'ta yaşanan sanatsal ve kültürel gelişmelere dair bazı örnekler sunmaktadır. Bazı isimleri ve grupları tanıtarak dönemin Irak'ındaki sanat ve kültür sahnesine ışık tutmaktadır:

"Üç ya da dört yıl önce, Bulend el-Haydârî, Adnân Raûf, Nizâr Selîm ve arkadaşları, Kayıp Zamanlar Grubu'nu (Cemâ'atu'l-Vaktî'l-Dâ'i) kurarak bir dergi yayınlamaya başladılar. Ayrıca, el-Azamiyye'nin girişinde küçük bir kafe açtılar ve bu yere Vake'l-Vak Kafe adını verdiler. Ancak, polis, bu mekânın o dönemde sol hareketlerin merkezi olma potansiyeli taşıdığından endişe ederek kısa süre sonra kapatmıştı. Ancak, kafe sahiplerinden veya patronlarından hiçbiri tutuklanmadı. 1951 yılında, sadece yirmi altı yaşındayken Bulend el-Haydârî Bağdat'taki yenilikçi yazarları temsil ederken, otuz iki yaşındaki Cevâd Selîm ise sanatçıları temsil ediyordu. Bu grup üyeleri, resim yapmanın yanı sıra kısa öyküler de yazan Nizâr Selîm gibi, genellikle hem edebî hem de sanatsal hedeflere sahipti. Bir başka örnek de resimlerini düzyazıdan çok şiire yakın bir şekilde çizen Şâkir Hasan'dı. O da Bağdat Modern Sanat Grubu için teorisyenlik yaparak eleştirel yazarlığa girişti, benzer bir yolu takip ettiğim gibi" (Cebrâ, 2007, ss. 189-190).

Cebrâ yukarıda isimleri zikredilen yazarların Irak'ta edebiyat ve kültür alanlarında yenilik akımının birer temsilcisi olduklarını, ayrıca kendisinin de bu büyük yenilik akımının bir parçası olduğunu ifade eder:

"Irak'taki yenilik akımının büyük bir kısmının yazarlar ve sanatçılar arasındaki bu dayanışmadan kaynaklandığını görmek benim için zor olmadı. Bu dayanışma, o dönemde diğer Arap ülkelerindeki yazarlar ve sanatçılar arasında bu kadar belirgin değildi. Kendimi bu büyük yenilik hareketinin içinde buldum, çünkü benim en büyük kaygım aynı anda hem sözü hem de resmi kullanmaktı. Cambridge'deki eğitimimden Kudüs'e döndüğümde ve oradan Bağdat'a geldiğimden beri, Arapların yeni bir ifade tarzı geliştirmek için kullanabilecekleri fikirlerle doluydum. Bu, Arap kimliğini yeniden şekillendirmek ve zorlu dönemlerde potansiyelini harekete geçirmek için önemli bir araçtı" (Cebrâ, 2007, s. 190).

Yazarın Bağdat yıllarında sık sık ziyaret ettiği yerlerden biri, o dönemlerde şehrin en önemli caddesi olarak kabul edilen ve birçok Iraklı ve yabancı entelektüelin buluşma noktası olan "er-Reşîd" caddesinde bulunan "Mackenzie" kitapçısıdır. Burada Robert Hamilton adında

Filistin'deyken tanıştığı arkeolog bir arkadaşıyla karşılaşır. Hamilton, birkaç yıl boyunca Kudüs'teki Rockefeller Filistin Eski Eserler Müzesi'nin müdürlüğünü yapmış biridir ve burada yazarla sık sık görüşürlerdi. Filistin eski eserlerine ve antik tarihe olan ortak ilgileri onları bir araya getirmişti. Hamilton, 1948'in başlarında Kudüs'ten ayrılmış ve Bağdat'taki İngiliz Arkeoloji Keşif Heyeti'ne katılmıştı. Bu kurum, 1920'lerin başlarına kadar uzanan bir geçmişe sahipti ve Sir Charles Leonard Woolley (1880-1960) gibi önemli arkeologlar tarafından yönetilmişti. Woolley, Güney Irak'ta Ur şehrinin ve içindeki kraliyet mezarlığını keşfetmişti. Bu kazılar, 1920'lerin ortalarından 1930'ların ortalarına kadar devam etmiş ve dünyada şimdiye kadar keşfedilen en şaşırtıcı kalıntılar gün yüzüne çıkarılmıştı. Woolley, kazıları hakkında *Ur of the Chaldees (Keldanilerin Ur'u)* adlı ünlü bir kitap yazmıştı (Cebrâ, 2007, s. 71).

Cebrâ, Bağdat yıllarında ergenlik döneminden beri yazma tutkusuyla yanıp tutuştuğunu, ancak henüz yeterince başarılı olamadığını ifade eder. Yirmi dokuz yaşına geldiğinde bir şeyler yapma ihtiyacı duyduğunu hisseder. Yazarın o döneme kadar yayınlanmamış iki romanı vardır, ancak bunlar onun için tatmin edici değildir. Bunların yanı sıra birkaç kısa öykü ve şiiri vardır, ancak bunların çoğu tamamlanmamıştır veya yayınlanmamıştır. Son aylarda yayınlanan çeşitli makaleleri de vardır, ancak bunlar da onun beklentilerini karşılamamıştır. Yazar, yazma tutkusuyla mücadele ederken, bir yandan da bu tutkunun kendisini tüketmesinden korkmaktadır. Kendini ifade etmek için yazması gerektiğini bilir, ancak bu tutkunun onu kontrol etmesine izin vermek istemez (Cebrâ, 2007, s. 76).

Cebrâ'ya göre Bağdat, 1949 yılında kültürel etkinliklerin canlı olduğu, entelektüellerin buluşma noktası ve yeni fikirlerin yayıldığı bir şehirdi. Şehir, o dönemdeki Irak'ın kültürel merkezi olarak kabul ediliyordu ve bu tür etkinlikler, şehrin sosyal dokusunu ve zengin kültürel mirasını oluşturuyordu. Nitekim Kral II. Faysal'ın (1935-1958) sarayında sergilenen İngilizce oyun, Bağdat'taki kültürel etkinliklerin önemli bir örneğiydi. Bu tür etkinlikler, şehrin modernleşme ve küreselleşme sürecinin bir parçasıydı (Cebrâ, 2007, s. 77). Cebrâ, bu oyun esnasında hayranı olduğu İngiliz polisiye roman yazarı Agatha Christie (1890-1976)⁵ ile karşılaşır. Gençliğinden beri romanlarını okuduğu bu kadın, bir anda karşısında duruyordu. Christie, Cebrâ'nın kendisini tanıdığını fark eder ve gülümseyerek "Evet, ben Agatha Christie'yim" der. Bu karşılaşma, onun için unutulmaz bir deneyim olmanın ötesinde heyecan verici ve de şaşırtıcı olur (Cebrâ, 2007, s. 78):

"1960'ların başında, Agatha Christie yetmiş yaşını aşmışken ve Bağdat'ı eskisinden daha seyrek ziyaret ederken, bir gün ona 'Şimdiye kadar kaç roman yazdınız?' diye sordum. 'Geçenlerde saydım ve elli altı roman olduğunu gördüm. Ancak birkaç gün önce okuduğum bir makalede yazar altmış iki roman yazdığını söylüyordu. Sanırım makalenin yazarı gerçeğe benden daha yakın.' Sonra gülererek ekledi: 'Aslında sayı elliyi geçtiğinde rakamın artık bir önemi kalmıyor.' 'Hanımefendi, önemli olan insanın her zaman

⁵ Agatha Christie'nin Bağdat'ta bulunma sebebi, o dönem Irak'ta kazı işlerinde çalışan Arkeolog Max Mallowan (1904-1978) ile evli olmasıdır. Uzun yıllar boyunca kocasıyla birlikte Irak'ta geçirdiği mevsimler genellikle kışın sonuna doğru başlar ve üç ya da dört ay sonra baharın ortasında sona ererdi. Normalde Bağdat'ta uzun süre kalmıyor, kazı alanlarında, höyüklerin ve toprak yığınlarının yakınında, işçilerin, araştırmacıların ve zaman zaman karşılaştıkları arkeolojik buluntuların arasında olmayı tercih ediyordu. Orada, hayal gücünün yarattığı ortamların, karakterlerin ve ilişkilerin ikliminde yaşamak için kendisini beklenmedik ve sıra dışı bir şekilde çağdaş şehirden ve hayatından soyutlayarak, yerden, zamandan ve onu çevreleyen insanlardan uzakta yazıyordu. Cebrâ ayrıca Christie'nin, Irak'ta geçen *Murder in Mesopotamia (Mezopotamya'da Cinayet, 1936)* ve *They Came to Baghdad (Bağdat'a Geldiler, 1951)* adlı iki romanını okuduğunu, her iki eserin de İngiltere'de geçen romanlarından pek farklı olmadığını söyler... bk. (Cebrâ, 2007, ss. 79-80)

söyleyecek yeni ve söylenmeyi hak eden bir şeylerinin olmasıdır' dedim. Bu sözüm üzerine bana nazik bir kurnazlıkla, 'Peki ya siz, şimdiye kadar kaç kitap yazdınız?' diye sordu. Gülümseyerek başımı salladım ve cevap vermedim. Aslında o tarihe kadar sekiz kitap yayınlamıştım, bazılarını ben yazmıştım, bazılarını da çevirmiştim. Yine de elli yaşından sonra kitaplarını saymayı bırakan bir yazarla konuşurken, insanın kendi küçük başarıları hakkında sessiz kalması bir erdem olsa gerek" (Cebrâ, 2007, s. 84).

Yazar, 1950'li yıllardan itibaren cesur ve girişimci tutumuyla Bağdat'taki kültür ve sanat sahnesine doğrudan etki ederek, yeni akımların öncülerinden biri hâline gelmiştir. Makaleleri ve şiirleri sık sık gazete ve dergilerde yer almış, eserleri birbiri ardı sıra yayımlanmış olan bu sanatçı, yalnızca Irak'ta değil tüm Arap dünyasında edebiyat ve sanat hayatının önce gelen isimlerinden biri olarak kabul edilmiştir (Hoşgör, 2005, s. 37).

Yazar, 1951 yılında M.Ö. dokuzuncu ve sekizinci yüzyıllardaki Asur İmparatorluğu'nun başkenti Nimrud/Kalah'ın⁶ ziyaret etme şansını yakaladığında, bu tarihi ve kültürel zenginliklerle dolu dönemi daha yakından tanıma fırsatı buldu. Bu ziyaret, yazarın Asur İmparatorluğu'nun tarihi ve kültürü hakkındaki bilgisini derinleştirmesine büyük katkı sağladı. Nimrud/Kalah'ın en güçlü olduğu dönemlerden biri olarak M.Ö. dokuzuncu ve sekizinci yüzyıllar, Asur İmparatorluğu'nun zirvesine denk gelir ve bu ziyaret, yazarın o dönemin büyüleyici detaylarına yakından tanık olmasına imkân tanımıştır. Bu deneyim, yazarın bu tarihî dönemi daha iyi anlamasına ve bu önemli uygarlık hakkında daha fazla bilgi edinmesine yardımcı olmuştur (Cebrâ, 2007, s. 80).

2. ŞÂRİ'U'L-EMÎRÂT (PRENSESLER CADDESİ)

Şâri'u'l-Emîrât, adını 1924-1925 yılları arasında Hicaz kralı olan Ali bin. Hüseyin'in (1879-1935) kızları Prenses Bedia ve Prenses Celîle'den almıştır. Caddenin adı, Prenses Celile'nin evini ateşe vermesiyle birlikte daha da popülerlik kazanmıştır. Bu olay, 14 Temmuz 1958'de monarşi rejiminin devrildiği ve cumhuriyetin ilan edildiği günde meydana gelmiştir. Burası, kraliyet ailesinin tüm üyelerinin hayatını kaybettiği Rehâb Sarayı saldırısının yaşandığı yerdir. Prenses Bedia ve ailesi, devrimin gerçekleştiği sıralar hayatta kalmayı başarmışlardı, çünkü o sıralar Şâri'u'l-Emîrât'taki evlerindeydiler ve Rehâb Sarayı'nda bulunmuyorlardı. (el-Atâbî, 2022).⁷

Cebrâ, ömrü boyunca birçok farklı mekanı görmüş olmasına rağmen, özellikle Bağdat'ın el-Mansûr mahallesinde bulunan "Şâri'u'l-Emîrât (Prensesler Caddesi)" adlı yerle özel bir bağ ve sevgi kurduğunu dile getirir. Yazar, bu caddeye karşı sevgisini, buranın nabzını hissetmesinden ve onda uyandırdığı duygulardan kaynaklandığını ifade eder. Aynı zamanda, Bağdat'ın kültürel zenginliğine ve caddelerin insanlarda bırakabileceği güçlü duygusal etkilere de bir gönderme yapar (Cebrâ, 2007, s. 91).

Cebrâ, Şâri'u'l-Emîrât'a olan bu özel sevgisinden ötürü, yakın bir bölgeden kendisi, eşi ve iki küçük oğlu için bir ev inşa etmek amacıyla küçük bir arsa bile satın alır. Yazar, arsanın taksitlerini tamamlamak için yirmi yıl bekledikten sonra, mali sıkıntılar nedeniyle evini ancak 1962 yılında inşa edebildiğini ifade eder:

⁶ Antik çağlarda Kalhu veya Kalah olarak da bilinen Nimrud, Mezopotamya'da, günümüz Irak'ında bulunan eski bir Asur kentidir. Burası eski Asurluların kültürü, sanatı ve zanaatkarlığı hakkında önemli bilgiler sağlamıştır.

⁷ bk. <https://alsabaah.iq/59788-.html#:~:text=كان20%أن20%بعد20%شهر20%الاميرات20%من20%شعبيته20%اكتسب20%الأميرات20%وشارع> (erişim 03.10.2023).

“Maddi zorluklar nedeniyle evimin inşasını tamamlamak için altı yıl beklemek zorunda kaldım. Ancak bu caddenin, üzerinde birçok fakir insanın kulübelerinin bulunduğu, inek ve koyunların serbestçe otladığı ilkel bir halde olduğu bir dönemde, burada bir arsa satın alan ilk kişi olma şansına sahip oldum. Kısa bir süre sonra, her iki tarafında uzak mesafelere evler inşa edildi ve geniş kaldırımların kenarlarına iki uzun paralel hat şeklinde palmiye ağaçları dikildi, bu ağaçlar kısa sürede büyüdü. Sonunda, 1962 Eylül’ünde evimize taşındığımızda, sokak farklı bir karakter kazanmaya başlamıştı, özellikle de evimin önündeki kaldırımını çim, gül ve çam ağaçları dikerek güzelleştirmeyi tercih ettiğim için. Komşular da hızla beton kaldırımları söküp çim ve güllerle doldurdular. Bu, daha sonra el-Mansûr mahallesinde ev inşa eden herkesin kaldırımını çim ve çiçeklerle sürekli olarak ön bahçesinin bir parçası hâline getirdiği bir modelin başlangıcıydı” (Cebrâ, 2007, ss. 92-93).

Cebrâ, Bağdat’ın el-Mansûr mahallesinde bulunan Şâri’u’l-Emîrât’ın tarihini de anlatır. Caddenin adının, XIX. yüzyılın sonlarında buraya ilk konut inşa eden iki Haşimî prensesinden geldiğini söyler. Bu prenseslerden biri, Kral Ali’nin kızı ve Prens I. Abdullah’ın (1921-1946) küçük kız kardeşi olan Prenses Bedia’dır. Diğeri ise yine Kral Ali’nin kızı Prenses Celîle’dir. Yazar, iki prensesin de bu caddenin gelişiminde önemli bir rol oynadığını belirtir. Prenses Badia, Dâvûdî bölgesindeki geniş bahçesinin el-Mansûr mahallesine dönüştürülmesinde öncülük etmişti. Prenses Celile ise mahallenin sosyal ve kültürel yaşamında aktif bir rol oynamıştı. Yazar, 14 Temmuz 1958 Devrimi’nden sonra sokağın geçirdiği değişimleri de anlatır. Devrime kadar prenseslerin konutları olarak kullanılan iki bina, devrimden sonra farklı amaçlar için kullanılmaya başlandı. Büyük olan bina, ünlü bir koyun tüccarı tarafından satın alındı, girişinin ve cephesinin güzelliği korundu. Daha küçük olan binanın ise birkaç sahibi oldu ve sonunda bugün iyi bilinen bir açık artırma merkezi hâline geldi. Yazarın anlatımına göre, Şâri’u’l-Emîrât, Bağdat’ın tarihi ve kültürel açıdan önemli bir caddesidir. Cadde, iki prensesin hatırasını yaşatmış ve Irak’ın modern tarihinin bir parçası olmuştur. Dolayısıyla yazara göre bu caddeye Prensesler Sokağı adı verilmesi çok anlamlı ve yerinde bir karar olmuştur. Zira bu isim Bağdat’ın en güzel ve etkileyici caddelerinden biri için uygundur (Cebrâ, 2007, s. 94):

“...Cadde, doğu ve batı yakasının güney kesimindeki zarif konutlarla dikkat çekmektedir. Palmiye ağaçları caddenin güney uzantısının bir kısmını gölgelemektedir, ancak kaldırımlarının çoğu, zamanla uzayan ve her mevsim yeşil renkleriyle caddeye hak ettiği saygınlığı ve tazeliği vermeye devam eden yapraklı okaliptüs ağaçları tarafından gölgelenmektedir. Ayrıca cadde, halk otobüslerinin neredeyse hiç girmemesi ve yarış pistinin yeşil alanları nedeniyle havasının tatlı ve yumuşak olması nedeniyle kırsal kesimdekine benzer bir sessizliğe sahiptir ve tüm bunlar ve ağaçların arasından geçen güzel düz perspektifi, üzerinde gezinmeyi cazip hale getirmektedir. Caddenin uzunluğu bir kilometreden fazla değildir ve yılın çoğu gününde kırmızı ve mor renklerle patlayan uzun ömürlü bitkilerin salındığı adalarla ayrılmış iki şeride sahiptir. 1940’larda el-Habbiniyye’de⁸ çalışan Hintli bir bahçe mimarının bu bölgenin bahçelerinin planlanmasına katıldığı ve Hindistan’dan sivrisinekleri kovmasıyla bilinen okaliptüs ağaçlarının yanı sıra daha sonra şehir parklarının gözle görülür bir parçası hâline gelen diğer dekoratif tropik ağaç türlerini ithal ettiği bilinmektedir. 1920’lerde başlayan Hindistan’dan fide ve bitki ithal etme geleneği bu şekilde devam etmiştir” (Cebrâ, 2007, ss. 94-95).

⁸ Felluce ve Ramadi şehirleri arasında, Halidiye şehri yakınında konumlanan bir şehir olarak bilinir. Bu şehir, Bağdat’ın 85 km batısında yer almaktadır.

Şâri'ü'l-Emîrât'a büyük bir hayranlık duyan Cebrâ, yurtdışında bulunduğu sıralar gördüğü yerleri burayla kıyaslamış ve bu caddenin ne denli önem arz ettiğini dile getirmiştir. Yazar, 1988'de Hindistan ve Pakistan'ı ziyaret ettiği sıralar Şâri'ü'l-Emîrât'ı gururla hatırladığını dile getirir. Bu caddede bulunan uzun ağaçların dallarının karşı taraflarıyla birleşerek gökyüzünde büyük bir kemer oluşturduğunu ve bu manzaranın modern şehir sokaklarını gölgelendirdiğini anlatır. Caddenin doğal güzelliği ve buradaki manzaranın yaratıcı bir şekilde modern şehir dokusuyla bütünleşmesi onu oldukça cezbeden detaylardır (Cebrâ, 2007, s. 95).

Yazar, Şâri'ü'l-Emîrât'a hayran kalan tek kişi olmadığını da belirtir. Aynı bölgede yaşayan birçok kişi ve yakın arkadaşı 1970'lerde burada göz alıcı konutlar inşa etmişlerdir. Yazar, arkadaşlarının bu tür bir gayrimenkul yatırımına ilgi göstermelerinden memnun olduğunu söyler. Ayrıca onlarla sık sık buluştuğunu ve beraber caddede yürüyüşe çıktığını ifade eder. Zamanla cadde sevgililerin buluşma mekânı, evli çiftlerin de gezintiye çıktıkları bir yer hâline gelir. Bu yüzden yazar, artık buranın "aşıklar caddesi" şeklinde anılmaya başladığını söyler (Cebrâ, 2007, s. 98).

1980'lerin başında yazar, Şâri'ü'l-Emîrât'ta yer alan *Funûnun Arabiyye (Arap Sanatları)* adlı dergide baş editör olarak birkaç arkadaşıyla birlikte görev almaya başlar. Bu dönemde kaleme aldığı yazılar, yazarın bu caddedeki ziyaretleri sırasında ilham aldığı deneyimlerini yansıtmıştır ve bu yazılar daha sonra yazarın kitaplarında da yer bulmuştur. Yazar, bu süreçte yazdığı eserlerin bazılarını *el-Fen ve'l-Hulm ve'l-Fi'l (Sanat, Düşler ve Eylem)*, *Te'emmülâtun fi Bunyânin Mermerî (Mermer Yapı Üzerine Düşünceler)* ve *Mu'âyeşetu'n-Nemire (Kaplanla Yaşamak)* gibi kitaplarda yayınlamıştır (Cebrâ, 2007, s. 100). Bu da yazarın edebî çalışmalarının ve yazma sürecinin bir yandan dergi editörlüğüyle diğer yandan Şâri'ü'l-Emîrât ile nasıl iç içe geçtiğini ve bu deneyimin yazarın eserlerine nasıl yansıdığını göstermesi açısından önem arz etmektedir:

"Romanım *el-Ğurefu'l-Uhrâ'nın (Öteki Odalar)* doğuşu, büyümesi ve tamamlanması Şâri'ü'l-Emîrât'ta gerçekleşti. Aynı şekilde burada kaleme aldığım ilk otobiyografim *el-Bî'ru'l-Ûlâ'nın (İlk Kuyu)* bölümleri de beni, *Binbir Gece Masalları*'ndaki bir cinin kollarında gibi çocukluğumun günlerine ve mekânlarına götürdü. Ne zaman yazmak için Şâri'ü'l-Emîrât'tan eve dönsem, Beytülâhm vadilerinden ve Kudüs tepelerinden dönen biri gibiydim, çünkü o vadilerin ve tepelerin, okalıptüs ve palmiye ağaçlarının ve sokağımızdaki çiçeklerin kokusu ve hayalleriyle doluydum. Son romanım *Yevmiyyâtu Serâb Affân (Serâb Affân'ın Günlükleri)* sadece bu caddenin tatlı kokularından ilham almakla kalmadı, aynı zamanda birçok detayını ve rengini, yağmurunu ve güneşini de aktardı. Yine romanım *el-Behsu an Velîd Mesud'a (Velîd Mesud'u Aramak)*, her iki caddemizde mest olmuş bir şekilde dolaşırken şekillenen ve ortaya çıkan sayfaların tamamını kapsar" (Cebrâ, 2007, ss. 100-101).

3. HAYATININ AŞKI LEMÎ'A

Şâri'ü'l-Emîrât adlı otobiyografinin en hacimli kısmı olan altıncı ve son bölümü Cebrâ'nın hayatının mucizevi yıllarını birlikte yaşadığı eşi Lemî'a hakkındadır. Burada yazar, eşiyile olan tanışmasını, yaşadığı zorlukları ve mutluluklarını detaylı bir şekilde anlatır. Bunun yanı sıra yine bu bölümde yazar, Bağdat, İngiltere ve Amerika'daki deneyimleri ve kültürel faaliyetleri hakkında yer yer bilgiler verir. Yazar, hayatının aşkı Lemî'a'ya yazdığı bir şiirle bu bölüme giriş yapar:

"Her gün yeniden denerim,
Görünmezler ülkesinden geri kazanmak için seni,
Zinde ve gülerken,

Her zaman neşeli ve güler yüzlüydün sen,
 Birlikte çılgın olduğumuz günlerde,
 Sanki hayat, trajedilerine rağmen,
 Bizden sadece ağladıktan sonra gülüşü hak eden
 Büyük bir şaka olarak kalmış gibiydi.

Ellerinin sihirli dokunuşuyla
 Neşeli bir bahçe yaratıyordun
 Yedi gülden;
 Ve bir evden, bizim evimizden,
 Gözler için bir şiir yazıyordun,
 Her sabah yenilenen,
 Ritimleri ve anlamlarıyla.

Dön o zaman ellerime,
 Şarkı söyleyerek, alkış tutarak,
 Ve bana şiir söyleyerek,
 Kolların omuzlarını açığa çıkarıp,
 Bağdat'ın en güzel boynu dediğim boynunu göstererek,
 Babil veya Atina'da bir dahi heykeltraş tarafından
 Rüya görülen en güzel omuzlarda" (Cebrâ, 2007, ss. 107-108).

Cebrâ, henüz evlenmemişti ve 1949'un sonlarına doğru, üniversitede İngiliz şiiri dersi verirken, güzelliği, zarafeti ve entelektüel kişiliğiyle dikkat çeken yirmi yaşındaki öğrencisi Lemî'a'dan oldukça etkilenir:

"Sanki gülüşünde karşı konulamaz bir büyü olduğunu biliyormuş gibi gülüyordu... İtalyan Rönesans tablolarındaki tüm kadınlar ve tanrıçalar, dünya ressamlarının yarattığı tüm kadınlar, bukleleri havada dans eden kadınlar, dallar arasında cüretkarca koşan ve gül fidanları arasında neşeyle oynayan kadınlar sonunda bir tek bedende can bulmuş gibi görünüyordu. O beden iri siyah gözlere sahipti ve kısa saçlarından alınına doğru sarkan iki tutam saç, ona cilveli bir hava katıyordu. Dudakları sanki mercandan yontulmuş gibiydi ve gülümsemesiyle dişleri, binlerce Arap şairin hakkında şarkılar söylediği incilerin parlaklığına sahipti. Gözlerimi doldurdu, kalbimi doldurdu, tüm varlığımı, hazır olmadığım bir baştan çıkarıcılıkla doldurdu..." (Cebrâ, 2007, s. 119).

Yukarıdaki pasaj, bir kadının gülümsemesinin büyüleyici ve etkileyici bir şekilde anlatıldığı bir betimlemeden oluşur. Yazar, Lemî'a'nın gülümsemesinin diğer kadınları ve tanrıçaları anımsatan bir çekiciliğe sahip olduğunu vurgular. Metinde kullanılan dil ve benzetmeler oldukça şairanedir. Örneğin, kadının siyah gözleri, cilveli saçları ve mercan gibi yontulmuş dudakları gibi özellikleri, onun çekiciliğini gösterir. Ayrıca, kadının gülümsemesi, incilerin parlaklığına benzetilir, bu da onun gülümsemesinin ne kadar etkileyici olduğunu açıklar. Metin, yazarın bu kadına olan hayranlığını ve etkilenişini açıkça ifade eder. Kadının gülümsemesi, yazarın gözlerini, kalbini ve tüm varlığını baştan çıkarıcı bir şekilde doldurur. Bu, yazarın kadına karşı duyduğu çekim ve hayranlık konusundaki derin duygularını yansıtır.

Lemî'a, sınıfın en zeki ve en öne çıkan öğrencisiydi. Güzelliği ve güçlü kişiliğiyle tüm sınıf arkadaşlarından farklıydı. Ayrıca zengin ve soylu bir aileye mensuptu. Cebrâ onun için "Ona hayran kalmamın nedenlerinden biri de aristokrat tavrıydı. Bana gençliğimin ilk yıllarında sevdiğim, hayatı

ve şiirleri üzerimde kalıcı bir etki bırakan İngiliz şair Percy Bysshe Shelley'i hatırlatıyordu" der (Cebrâ, 2007, s. 123). İki yıl sonra okuldan mezun olan Lemî'a, öğretmenlik yapmaya başlar. Bu süreçte Cebrâ ile görüşmeye devam ederler. Zamanla birbirlerine yakınlaşırlar ve birlikte yemek yemeye çıkarlar (Cebrâ, 2007, ss. 120, 141). Ancak çevrelerinden çekindikleri için görüşmelerini son derece gizli ve özel bir şekilde sürdürürler. Lemî'a, Cebrâ'yı annesiyle tanıştırmak üzere eve çay içmeye davet eder. İki erkek kardeşi bulunan Lemî'a'nın babası ise yaklaşık beş sene önce vefat etmiştir (Cebrâ, 2007, s. 130).

Yazar, Lemî'a ile tanıştıktan sonra hayatının büyük bir değişime uğradığını ve duygusal olarak bölündüğünü ifade eder. Ayrıca ona olan bağlılığının arttığını, ancak başka ilişkilerini kesmek istemediğini belirtir. Yazar, ruhsal bir acı ve sürgün hissiyle karşı karşıya olduğunu itiraf eder (Cebrâ, 2007, s. 150). İkilinin ilişkisi yazarın Paris'e gittiği dönemde de mektuplaşma yoluyla devam eder (Cebrâ, 2007, ss. 165-166, 169):

"Lemî'a'nın mektupları onun sohbetine benziyordu: Şaka yapıyordu ve neşeliydi ve bazen söylediğinde veya yazdığında ciddi mi yoksa şaka mı yaptığını bilmiyordum. Her zaman onun gümüşü kahkahasını duyduğumu hayal ediyordum... Onun varlığını her zaman yanımda hissediyordum..." (Cebrâ, 2007, s. 170).

Yazar, Bağdat'a döndüğünde sevdiği kadınla görüşmeye devam eder (Cebrâ, 2007, s. 198). Birçok edebî eserini, ondan ilham alarak kaleme alır (Cebrâ, 2007, s. 215). Sonunda onunla evlenmeyi kafasına koymuştur. Ancak ikilinin ilişkileri üniversite yönetiminde rahatsızlık yaratır ve Cebrâ görevden atılır. Hatta dekan ona "Değerli hocam, siz ve Lemî'a hanım her yerde birlikte görünme konusunda çok ileri gittiniz. Keşke biraz daha dikkatli davransaydınız... Hak ettiğinizi buldunuz" der. Cebrâ ise "Toplumun ayıpladığı hiçbir şeyi gizli yapmam" şeklinde cevap verir. Yine de sevdiği kadınla evlenme fikri onun en büyük motivasyonu olur (Cebrâ, 2007, s. 222).

Bu sıkıntılı süreçte Lemî'a, "Sen nereye gidersen ben seninle olacağım. Ve en kötü durumlarda bile kendimi başka bir dolaşan, evsiz bir Filistinli olarak göreceğim, milyonlarca diğer Filistinliden biri gibi" (Cebrâ, 2007, s. 224) diyerek her daim Cebrâ'nın arkasında duracağını altını çizer. Çok geçmeden yazar, Lemî'a'nın tanıdıkları sayesinde bir petrol şirketinde iş bulur. Daha sonra Lemî'a'nın ağabeyinin de rızasını alan ikili nişanlanır ve hemen evlenirler (Cebrâ, 2007, ss. 233, 238, 240-241). Ardından 1952'de Filistin, Beyrut, İtalya ve Amerika başta olmak üzere çeşitli ülkelere seyahatlere çıkarlar (Cebrâ, 2007, ss. 250-260):

"Şimdi deniz yoluyla beşinci yolculuğumdaydım ve nihayet karım yanımdaydı; hayatta beni ilgilendiren başka hiçbir şey yoktu. Kıyıları keşfederek, Yunanistan, İtalya ve Fransa'nın limanlarını ziyaret edip, nihayet Atlantik Okyanusu'nun batısında, New York limanına gitmeden önce Cebelitarık limanını dolaşıyorduk. Hayatlarımızın dönüm noktasına, Lemî'a ile İngiltere'ye üniversite eğitimi için giderken geçtiğimiz denize geri döndüğünü hissettim. Bu, tüm deneyimlerin, sevinçlerin ve acıların ilk aşamanın sadece bir hazırlık olduğu ikinci bir aşamanın başlangıcı olduğunu gösteriyordu. Bu ikinci bir doğum gibiydi ve diğer harika deneyimler, mutluluklar ve zorluklar bu yeni başlangıçta gerçekleşecekti. İlk hayatımızın, ikincisini daha zengin kılmak için var olduğunu düşünüyormuş gibi hissettim" (Cebrâ, 2007, ss. 254-255).

Burada yazar, Lemî'a ile başladığı yeni hayatın bir doğum gibi olduğunu belirtir, bu da yeni bir başlangıcın habercisi olduğunu gösterir. Yazar, gelecekte daha fazla harika deneyimlerin, mutlulukların ve zorlukların bu yeni başlangıçta gerçekleşeceğine inanır. Bu, yazarın geleceğe

umutla bakma ve yaşamın sürekli bir gelişme ve büyüme süreci olduğuna olan inancını yansıtmaya açısından önem arz eder.

Amerika'dayken Lemî'a'nın annesi, ona işine hemen dönmesi gerektiğini, aksi takdirde işten çıkarılacağını belirten acil bir telgraf gönderir. Lemî'a'nın bir şekilde hava yoluyla dönmesi için bir plan yapmaları gerekir, ancak yol masraflarını karşılayacak paraları yoktur. Asıl zorluk, mutluluklarının doruklarında oldukları bir anda üzerlerine dayatılan ayrılıktır. Yine de bir şekilde Lemî'a Bağdat'a gitmeyi başarır (Cebrâ, 2007, ss. 262-264):

"Lemî'a, ülke siyasi çalkantılarla sarsılırken yılın sonuna doğru Bağdat'a ulaştı. Kolejlere ve okullarda öğrenci grevleri o kadar yaygındı ki, işine geri dönebilmesi birkaç hafta sürdü. İyi bir plan yapmıştık: Rockefeller Vakfı'nın aylık harçlık olarak verdiği yüz dolar düzenli olarak ona gönderiliyordu. Haziran 1953'e gelindiğinde, birlikte geçirebilmemiz için bir uçak bileti alacak kadar para biriktirmiştik. Tekrar New York'a gittim... Ertesi sabah Paris'ten gelen Lemî'a'yı karşılamak üzere havaalanına gittim. Dekoltesini ve kollarını sergileyen harika bir elbiseyle merdivenlerden inerken gözlerime inanmadım. Vücudu sanki bir Babil tanrıçasınınkinden farksızdı. Tüm kadınların arasında, hatta havaalanındaki kalabalık içinde en güzel kadındı. Onu kucakladığımda, batı yarım küredeki en arzulanen kadını kucakladığımı hissettim" (Cebrâ, 2007, ss. 264-265).

Daha sonra 1954 yılında temelli Bağdat'a dönerler. Cebrâ petrol şirketindeki işine devam eder. Bu evlilikten, Sedir ve Yasir adında iki oğulları doğar. Siyasi olayların neden olduğu pek çok sıkıntı ve üzüntüye rağmen, Cebrâ ve eşi son derece mutlu bir yaşam sürerler ve bu mutlulukları Lemî'a'nın 14 Ekim 1992'de vefatına kadar devam eder. Eşini kaybettikten sonra Cebrâ, kendini büyük bir boşluk içinde bulur ve kalp krizi geçirir, bir süre yoğun bakımda tedavi görür (Hoşgör, 2005, s. 40). Ardından 1994 yılında Bağdat'ta hayatını kaybeder (Boullata, 1998, s. 405); (Campbell, 1996, ss. 416-420).

SONUÇ

Otobiyografiler, yazarların hayatına, ruhuna ve yaratıcı sürecine açılan bir pencere görevi görür. Aynı zamanda bir yazarın edebî kişiliğini şekillendiren deneyimlere, izlenimlere, duygulara ve bakış açlarına dair değerli bilgiler sağlar, edebî eserlerinin derinliğini ve özgünlüğünü zenginleştirir.

Birçok Filistinli gibi Cebrâ da hayatının büyük bir bölümünü sürgünde geçirmiştir. Arap-İsrail çatışması sırasında anavatanını terk etmek zorunda kalmış ve Mısır, Lübnan ve Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere uzun yıllar yurtdışında yaşamıştır. Bu sürgün deneyiminin yazarlığı üzerinde derin bir etkisi olmuştur. 1948 yılında Irak topraklarına adım atar atmaz Cebrâ, farklı ve yenilikçi bir yaklaşım sergilemiş ve kültürün hizmetinde dürüst ve sadık bir şekilde çalışmıştır. Etnik ve kültürel kökenine karşı inkâr veya reddetme durumuna düşmemiştir. Ellili yılların Bağdat'ı hakkındaki deneyimleri, onun için hem kişisel hem de profesyonel açıdan önemli bir döneme işaret etmiştir. Bu dönem, onun yazarlık kariyerinin başlangıcına ve yalnızca Irak'ta değil tüm Arap dünyasında tanınmasına zemin hazırlamıştır.

Cebrâ'nın Irak macerasının bir veya iki yılını ele aldığı bu çalışma, bizi edebî ve sanatsal olayların merkezine yerleştirmektedir. Böylece, bölgedeki yaratıcılığı şekillendiren atmosferleri ve önemli kişilikleri tanıtarak, bu dönemin etkilerini geniş bir perspektiften okuma imkânı sağlamaktadır. Irak'ta 1950'lerin başındaki sanatsal ve edebî etkinlikler, büyük fikirlerle doluydu ve

bu dönem, bölgedeki yaratıcılığın temelini atmış, çeşitli alanlarda hareketleri ve yaratıcılıkları teşvik etmiştir. Ayrıca, yeni bir sanatsal zevk anlayışının oluşmasına katkıda bulunmuştur. Cebrâ'nın bu dönemi ele alışı, edebî ve sanatsal çeşitliliği açıkça yansıtmaktadır. Bu, okuyucuların sonraki gelişmeleri anlamalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, bu dönemi farklı bakış açılarına göre yeniden değerlendirmek isteyenler için önemli bir rehberdir.

Cebrâ, bu otobiyografide tarih yazma veya belgeleme amacı gütmese de dönemin önemli olayları ve atmosferine ışık tutar. Ayrıca, Şâri'ü'l-Emîrât'ta meydana gelen olayları açıkça ve cesurca ifade etme cesareti, edebiyatımızda nadir bulunan bir özelliktir. Bu, gelecekte takip edilebilecek bir örnek olabilecek bir kılavuz sunması açısından önem arz eder.

Cebrâ, Bağdat'a geldiğinde şehrin kültürel ve entelektüel açıdan canlı bir ortam sunduğunu fark etmiştir. Bu ortam, onun için hem yeni bir başlangıç yapma hem de yazma tutkusunu keşfetme fırsatı sunmuştur. Özellikle "Şâri'ü'l-Emîrât" isimli caddenin Cebrâ ve o dönemin genç yazarları için edebî kariyerlerini şekillendirmede büyük bir etkisi olduğu açıkça görülmüştür. Ayrıca Cebrâ, Bağdat'ta birçok önemli entelektüel ve sanatçıyla tanışmıştır. Bu kişilerle olan ilişkileri, onun sanatsal ve entelektüel gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Cebrâ, Bağdat'ta yaşadığı süre zarfında birçok eser kaleme almıştır.

Onun en büyük motivasyon kaynağı ise Lemî'a ile yaşadığı büyük aşk olmuştur. Bağdat'a dair izlenimlerini Şâri'ü'l-Emîrât adını verdiği otobiyografide detaylı bir şekilde okuyucuya sunan yazarın edebî mirası, Filistin ve Arap edebiyatının önemli bir parçası olmaya devam etmekte ve Filistin halkının karmaşık tarihine ve karşılaştığı zorluklara ışık tutmaktadır. Bu yüzden yazılarının edebî ve kültürel önemleri nedeniyle incelenmeye devam edeceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- el-Atâbî, A. (2022, 17. Ocak). Şâri'ü'l-Emîrât: 'Itrun ve Ravnakun Meslûb. <https://alsabaah.iq/59788.html#:~:text=شهرات20%من,الاميرات20%شعبيته20%اكتسب20%الأميرات20%وشارع20%ان20%بعد20%> (erişim 03.10.2023)
- Boullata, I. J. (1998). Jabrâ İbrahim Jabra. İçinde J. S. Meisami vd. (Ed.), *Encyclopedia of Arabic Literature* (C. 1, s. 405). Routledge Press.
- Campbell, R. (1996). A'lâmu'l-Edebî'l-Arabiyyî'l-Mu'aşir-Siyerun ve Siyerun Zâtiye. İçinde *Cebrâ İbrahim Cebrâ* (C. 1, ss. 416-420). eş-Şeriketu'l-Muttehidetu li't-Tevzî.
- Cebrâ, C. İ. (2007). *Şâri'ü'l-Emîrât*. Dâru'l-Âdâb.
- Hoşgör, F. B. (2005). *Cebrâ İbrahim Cebrâ ve XX. yüzyıl Arap Edebiyatındaki Yeri* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hoşgör, F. B. (2006). Modern Arap Edebiyatında Otobiyografiye Bir Örnek: Cebrâ İbrahim Cebrâ'nın Şâri'ü'l-Emîrât Adlı Eseri Üzerine Bir İnceleme. *Nüşa: Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 6 (23), 117-129.
- Köker, S. (2019). *Bireyselliğin Sunumu Olarak Otobiyografi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kastamonu: Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özyer, N. (1993). Edebî Tür Olarak Otobiyografi ve İki Örnek. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 73-85.

BATI

EDEBİYATINDA AKIMLAR

editör
OKTAY YİVLİ

HATİCE FIRAT
YASEMİN MUMCU
OKTAY YİVLİ
OĞUZHAN KARABURGU
BERNA AKYÜZ SİZGEN
NİLÜFER İLHAN

ÜMMÜHAN TOPÇU
SEFA YÜCE
HANİFİ ASLAN
METİN AKYÜZ
MEHMET SÜMER
YAKUP ÖZTÜRK

Prof. Dr. Önder Göçgün

TİYATRO DENEN HAYAT SAHNESİ

PROF. DR. ÖNDER GÖÇGÜN

Türk Tasavvuf Şiiri

AÇIKLAMALI VE YORUMLU ÖRNEKLERLE

MODERN TÜRK EDEBİYATI

editör
OKTAY YİVLİ

MUHARREM DAYANÇ
OKTAY YİVLİ
MACİT BALIK
MAHMUT BABACAN
SEVİM ŞERMET

YASEMİN MUMCU
BEDİA KOÇAKOĞLU
NİLÜFER İLHAN
MAKSUT YİĞİTBAŞ
SELAMİ ALAN

